

(RESSENYES)

J. ROMERO MARÍN
La construcción de la cultura del oficio durante la industrialización.
Barcelona, 1814-1860.
Barcelona, Publicacions i Edicions de la UB/Icaria edicions, 2005, 318 p.
Col. Història del Treball, 1

Artesanat i modernització

Aquest llibre, fruit d'una tesi doctoral de l'autor, s'ocupa d'analitzar la trajectòria vital i professional de la menestralia barcelonina durant el període comprès entre els anys 1814 i 1860. Aquesta és una etapa clau en què la ciutat de Barcelona viu un procés intens i profund d'industrialització i de transformació urbana. Els menestrals, plenament integrats en aquest teixit palpitant que es transformava de forma precipitada i irreversible, van haver de donar respostes estratègiques per ubicar-se en la nova realitat que s'anava configurant.

Juanjo Romero dedica la introducció del treball a resseguir la sort de l'artesanat com a subjecte d'estudi en les grans cultures historiogràfiques europees, per acabar constatant que en el cas espanyol aquest grup no ha estat prou ben integrat en el discurs històric general. Una perspectiva excessivament determinista i simplificadora, no exempta de tints evolucionistes, ha tendit a considerar el món menestral durant el segle XIX com poc menys que un element residual al qual no li corresponia sinó un lloc marginal en la nova societat industrial. L'autor ens proposa una revisió d'aquest discurs hegemònic i planteja l'anàlisi del món artesanal des de la perspectiva d'una cultura del treball àmplia i plural, en la qual tinguin cabuda les trajectòries i experiències diverses del món manufacturer urbà.

Juanjo Romero proposa treballar amb un concepte de ciutat que transcendeixi la consideració purament física, de receptacle, per passar a la idea de l'urbs com a nòdul d'una sèrie de xarxes de relacions superposades d'índole diversa (d'aquí el títol del primer capítol, «El nodo urbano»). D'aquesta manera es pretén aprehendre la realitat urbana també en els aspectes menys tangibles, aquells més relacionals i simbòlics. Destaca aquí el paper central de la menestralia en tot allò que fa referència a la dimensió festiva i ritual (dramatúrgia i escenografia urbana, per tant) i es

conclou assenyalant el rol determinant d'aquest grup com a interlocutor entre el poder urbà i les classes populars, fins i tot més enllà de l'eliminació formal dels gremis.

En el segon capítol s'assaja una caracterització dels artesans com a grup amb entitat pròpia i diferenciada del proletariat fabril. S'assenyalen diversos elements com ara el tema de la major perícia manual, el major control i aprehensió sobre el procés de producció, la regulació del reclutament de la mà d'obra a través del filtre de l'aprentatge, la major alfabetització i estabilitat laboral, etcètera. Elements, tots ells, en íntima relació de reciprocitat i que giren a l'entorn de l'element axial que marca la diferència de forma determinant i dota els artesans d'una cultura del treball particular: l'aspiració a la independència productiva, o tal com l'anomena Juanjo Romero, el «taller somiat» (títol del tercer capítol). S'arriba així a la distinció entre els conceptes d'ocupació i d'ofici; el primer considera el treball com a simple recurs encaminat a la subsistència material, mentre que el segon és fruit d'una construcció sociocultural, està impregnat de fortes implicacions extraeconòmiques i és convertit en element patrimonial. La possibilitat contrastada de promoció professional, és a dir, la notable viabilitat d'accés al «taller somiat» (realització de l'aspiració), no nega un procés de proletarització de la unitat productiva artesanal. L'autor esbossa un retrat material diacrònic dels diversos sectors productius durant aquests anys i n'assenyala les trajectòries particulars i la incidència desigual que hi van tenir la industrialització i la proletarització, que sovint consistí en la subcontractació a les ordres dels comerciants o dels mestres majors dins una mateixa professió.

L'últim capítol es dedica a l'anàlisi de les estratègies productives i reproductives desenvolupades pels menestrals per tal d'assegurar el seu lloc en el nou model liberal. En aquest sentit, Juanjo Romero assenyala un reforçament de les estructures de parentiu i de les xarxes clientelars que suplirien el gremi en la delimitació del grup. S'hi analitza també la tendència a la dispersió patrimonial i a la descentralització del capital com a estratègies encaminades a evitar l'amenaça de la pobresa. L'anàlisi en l'espai permet seguir la distribució geogràfica dels tallers i la seva acusada mobilitat i renovació. Malgrat la seva invisibilitat oficial, el paper de la dona va ser fonamental en aquestes estratègies: assegurava la continuïtat de la unitat productiva i el nucli familiar amb tasques de naturalesa no només reproductiva, sinó també productiva i de gestió.

En definitiva, i malgrat que aquest treball se circumscriu a l'anàlisi d'un espai urbà molt concret com és el de la Barcelona de l'època, no és menys cert que aquest estudi, per perspectiva i metodologia, és un referent que cal considerar a l'hora de desenvolupar recerques en altres espais locals.

David Cao Costoya